

Høringsuttalelse - Nasjonale retningslinjer for åpen tilgang til forskningsresultater

Til: Kunnskapsdepartementet

Fra: Institutt for fredsforskning (PRIO)

Oslo, 1. november 2016

Institutt for fredsforskning (PRIO) takker for muligheten til å gi innspill til arbeidsgruppens forslag og det videre arbeidet med åpen tilgang.

Dette høringsnotatet er avgitt av PRIO som institusjon, uavhengig av at arbeidsgruppens leder (Torkel Brekke) ble ansatt som assisterende direktør på PRIO fra 1. mai 2016 (kort tid før arbeidsgruppen la frem sin anbefaling). Brekke har ikke deltatt i arbeidet med dette notatet.

Institutt for fredsforskning (PRIO) stiller seg prinsipielt positiv til rapporten og arbeidsgruppens intensjoner. Vi er enige i rapportens vektlegging av at åpenhet er et akademisk ansvar og at dette ikke står i strid med prinsippet om akademisk frihet. I Institutt for fredsforskningens vedtekter er dette presisert ved at resultatene av forskningen skal være offentlig tilgjengelig (#1) og at alle medlemmer av staben har full yringsfrihet, innad og utad (#10). Instituttet har også gått i bresjen for åpenhet om de data som ligger til grunn for forskningsresultatene, bl.a. har instituttets tidsskrift *Journal of Peace Research* vært en pioner i å stille krav til forfatterne om at data og annet replikasjonsmateriale (kodebøker o.l.) gjøres tilgjengelig på tidsskriftets nettside samtidig med at artikkelen publiseres.

Vi har imidlertid noen kritiske merknader til rapportens forslag om hvordan overgangen til økt åpenheten skal gjennomføres. Rapporten tar for lett på de konsekvenser en del av de foreslåtte tiltakene kan ha for kvaliteten på forskningen. Spesielt gjelder dette avvisningen av «Hybrid Open Access». Så lenge det *ikke* foreligger noen etablert norsk finansieringsmodell for publisering i Open Access-tidsskrifter, og så lenge det er klart at det *ikke* foreligger noen meriteringsmodell som forhindrer at forskere som velger Open Access-tidsskrifter straffes i konkurransen om stillinger, mener PRIO at det er uansvarlig å gå rett til «Gull Open Access» uten en overgangsperiode der man både oppmuntrer til og etablerer finansiering av «Hybrid Open Access». Her mener vi rapporten legger opp til et forhastet løp frem mot det som er et godt mål.

Det er tre konsekvenser av forslagene vi anser som særlig problematiske:

- **Spenning mellom OA-politikk og målsetning om kvalitet.** Det er ikke tvil om at særlig unge forskere, tidlig i karrieren, i dag premieres tilnærmet utelukkende for publisering i etablerte tidsskrifter som ikke følger en Gull Open Access modell. Utfordringen kommer særlig til uttrykk ved tilsetninger i akademiske stillinger tidlig i karrieren, men også ved opprykk i akademisk grad. En finansieringsmodell som

trekker i en annen retning enn meritokratiske mål vil dermed kunne ha utilsiktede konsekvenser for unge forskeres karrieremuligheter. Dette punktet forsterkes av at det ikke foreligger et forslag til en finansieringsmodell som sikrer lik mulighet til publisering. Dette kan særlig kan ramme forskere i etableringsfasen med løsere institusjonstilknytning og dermed svakere institusjonell støtte.

- **Utfordringer for internasjonalisering.** Forskning er internasjonal. Norske forskere vurderes stadig til stillinger og posisjoner i andre land. Norge bør ikke ha en meriteringspolitikk som i sin konsekvens avviker fra andre land og dermed gjør norske forskere mindre attraktive for deltakelse i internasjonal forskerutveksling og forskningssamarbeid.
- **Oppbryting av etablerte kvalitetstidsskrifter.** PRIO mener at utvalget har hatt et for ensidig fokus på *forlagsbransjen*. Det er normalt ikke forlagsbransjen som har etablert de kvalitetsmiljøene som har vokst frem og resultert i kvalitetstidsskrift. En rekke av de ledende tidsskriftene på vårt fagfelt eies av forskningsinstitusjoner eller av vitenskapelige sammenslutninger. En kompetent redaksjon, med et godt nettverk av rådgivere og fagfellebedømmere, er essensielt for å sikre best mulig kvalitet på (og profilering av) den enkelte artikkel. Normalt tar det mange tiår å bygge opp slike tidsskriftmiljøer. Forlagene er en distribusjonskanal. PRIO er bekymret for at ensidig understøttelse av rene Open Access-tidsskrift vil føre til at miljøer rundt de etablerte abonnementsbaserte kvalitetstidsskriftene brytes opp. På vårt fagfelt er det foreløpig en påfallende mangel på gode tidsskrifter hvor alt innholdet er Open Access.

Et annet moment er rapportens vektlegging av at OA-fees for hybride tidsskrifter representerer en dobbelt betaling. Det er isolert sett riktig, men representerer i realiteten en statisk forståelse av prissettingsmekanismene. Noen forlag (bl.a. SAGE) har allerede etablert en rabattordning som slår inn når en viss andel artikler er OA. På sikt vil inntekter fra frikjøp av enkeltartikler dermed bidra til at abonnementsprisene relativt sett går ned. Slik sett vil en understøttelse av hybridbetaling sannsynligvis bidra til en gradvis nedbygging av skillene mellom finansieringsmodellene.

Vår sentrale anbefaling er at legges opp til en overgangsordning inntil finansierings- og meriteringsordninger for «Gull Open Access» er etablert og kvalitetssikret. I denne overgangsperioden må «Hybrid Open Access» oppmuntres og finansieres.